

de grote herrijzenis

wie zal er licht brengen over de kronkelige paden van een komediantenleven? wie zal mij verklaren waarom een stuk dat in de jaren 1664 en 1667 werd verboden, in 1669 opeens wél gespeeld mocht worden?

in het begin van dat jaar zei de koning tegen molière, nadat hij hem bij zich had ontboden:

-ik geef u verlof tartuffe te spelen.

molière voelde zijn bloed zingen, maar hij bleef zich zelf meester, maakte eerbiedig een buiging voor de koning en ging naar buiten. hij begon meteen aan de repetities.

de rol van tartuffe werd aan du croisy toevertrouwd, molière zelf speelde orgon, hubert-madame pernelle, la thorillière-cléanthe, la-grange-valère, marianne werd door mevrouw de brie gespeeld en elmire door armande.

de première van het herrezen stuk-dat nu de titel 'tartuffe, of te wel de bedrieger' droeg, vond plaats op 5 februari. de formulering dat het stuk succes had zou te zacht uitgedrukt zijn. de première van tartuffe was een evenement op toneelgebied in parijs, de recette steeg tot een bedrag als nog nooit tevoren: tweeduizend achthonderdzestig livre.

op de dag van de première schreef molière de koning juist een brief.

teksten gezegd
en gelezen
tijdens onze voorstelling
van 'de republiek' in de balie
op maandag
6 oktober 2025.

inleiding

jan joris lamers
michael boelgakov
uit: 'het leven van de heer molière' 1933
vertaling: dick peet

-sire! een heel eerzame dokter onder wiens behandeling ik de eer heb te staan, belooft mij mijn leven nog dertig jaar te rekken, als ik voor hem bij uwe majesteit een gunst ingewilligd zou krijgen. ik heb hem daarop geantwoord dat ik zóveel niet van hem verlangde en dat ik tevreden zou zijn als hij zich ertoe zou verplichten mij althans niet om het leven te brengen.

-die gunst, o landvorst, betreft de kanunnikdij in uw kapel te vincennes, die op het ogenblik vacarit is. zal ik zo vrij zijn uwer majesteit ook dit nog te vragen juist op de dag van de grote herrijzenis van tartuffe, die is geschied door uwe goedhartigheid? dank zij die goedhartigheid heb ik de vrede getekend met de kwezels. dankzij diezelfde goedhartigheid zal ik ook met de doktoren de vrede tekenen. ongetwijfeld zijn dat voor mij al te veel gunsten tegelijk, maar wellicht is het voor uwe majesteit toch niet zoveel!

'in eerbiedige afwachting zie ik het antwoord op mijn verzoek tegemoet.'

het ging om een post als kanunnik voor de zoon van dokter mauvillaine.

de koning liet molière bij zich komen, en weer-net als enige jaren geleden na de eerste voorstelling van diefdrie bedrijven van tartuffe- was het een gesprek onder vier ogen. de koning vestigde zijn blik op molière en dacht: 'maar wat is hij oud geworden!'

-en wat doet die arts eigenlijk voor u? vroeg de koning.

-sire! antwoordde molière hem, -wij babbelen samen wat over ditjes en datjes. van tijd tot tijd schrijft hij mij geneesmiddelen voor, en even stipt als hij mij die voorschrijft, neem ik ze niet in en word er telkens weer gezond bij, majesteit!

de koning schoot in de lach en de zoon van dokter mauvillaine kreeg op slag de gewenste post als kanunnik.

tartuffe haalde in het seizoen zevenendertig voorstellingen, en toen na afloop van het seizoen de balans werd opgemaakt, bleek dat de vrek tieneneenhalfduizend livre had opgebracht, george dandin zesduizend, amphitryon tweeduhonderddertig livre, mensenhater tweeduhonderdachtig livre, rodogune van pierre corneille het zonderlinge bedrag van achtentachtig livre, en tartuffe... vijfenveertigduizend!

boelgakov

sara de bosschere

lieke marsman

uit: 'wat ik mezelf graag voorhoud' 2010

als men de geschiedenis in kon gaan

om te vertellen

dat ze zich aan mij moet houden

toen ik vijftien was, dronk ik met oud en nieuw voor het eerst alcohol, waarna de wereld begon te draaien. de wereld draaide al, maar dan in de vorm van tennisballen, tollen, het levenswegrad, de ogen van mijn vader bij een sarcastische opmerking, misschien, en dit was echter. ik dacht dat ik eindelijk zou kunnen bellen zonder rillingen, maar het gaf me geen vleugels, en het legde me ook niet wekenlang plat.

toen ik elf was, plakte ik plaatjes van mijn favoriete popsterren over de kaft van mijn winnie de poeh-dagboek in de hoop dat de inhoud hierdoor ernstiger, wereldser zou worden. tekst bleek zich niet zo makkelijk voor de gek te laten houden en in een poging mijn verleden alsnog te redden, probeerde ik het boekje vervolgens in brand te steken. omdat ik lucifers eng vond, bracht ik het een paar dagen later naar het oud papier.

toen ik achtenzestig werd, schreef ik mijn eerste gedicht over de liefde waarin ik het niet hoefde te

vergelijken met dieren of planten. liefde bestond uit twee tevreden mensen, legde zich vermoeid maar verzadigd neer in mijn buik, waarvan de navel stil bleef liggen als een hagedis op een zonnige steen.

toen ik vijf was, droomde ik dat het sneeuwde, terwijl niemand me had verteld dat er een kans bestond dat er die nacht daadwerkelijk sneeuw zou vallen. het had de hele nacht kunnen regenen. ik werd wakker en de wereld was zo wit als mijn vijf jaar oude huid. dit was de eerste keer dat ik dacht dat ik de wereld kon veranderen.

sneeuwuielen

soms, zegt iemand, is het niet uit weerwil, maar omdat me iets is afgenomen – laatst, met die documentaire over het uitsterven van de huismus, bijvoorbeeld, kon ik dat gevoel toch niet langer negeren. daar moet ik even over nadenken.

er is eens een picknick geweest waarbij ik honderd keer werd gestoken door mieren en toch niet kon stoppen met lachen, want er was een picknick.

mijn vader leerde me hoe je het geluid van een uil met je handen kunt nabootsen en nog diezelfde dag

verbrandde ik mijn vingers.
niettemin kan ik nu klinken
als een uil. soms word je dus
onrecht aangedaan,
maar maakt het je niet zoveel uit.
zo is het niet erg om bang te zijn
als het een goed verhaal oplevert.
van de andere kant,
ik heb eens gezien
hoe vissen elkaar de ogen uitaten
en daar werd helemaal niemand beter van.
zoiets mag je inderdaad niet negeren, denk ik.
en zoals er vissen zijn
met gaten in het hoofd,
verlies ik iedere nacht een deel
van mijzelf in de dromen die ik heb,
die ik 's ochtends
aan het ontbijt, of bij het aankleden,
nog maar half weet
en dan later nog maar voor een kwart.
deze dingen gebeuren
en we hebben geen invloed.
zo sta je opeens in een bos bij berlijn
een uil na te doen
en het donker antwoordt met krekels.
het donker antwoordt met kikkers en kraaien,
maar zijn uilen geeft het niet prijs.
je zou de vissenogen van je huid willen wassen,
alle uitstervende vogels niet meer dan
ondergesneeuwde herinneringen laten zijn,
sneeuwuil, misschien nog één keer

niet durven zwemmen in een vijver vol karpers,
maar daarna volwassen worden.
laatst draaide ik me vastberaden om
om te zeggen
dat ik vissen niet langer eng vond en keek recht
in de ogen van een middelgrote waterslang.
godallejesus
hoe bang ik ben voor slangen
valt niet goed te praten.

vasthoudendheid

er bestaan vele redenen
waardoor je niet stil kunt blijven liggen, 's nachts.
als je steeds moet hoesten, bijvoorbeeld,
zal je lichaam op en neer schokken
alsof je op een rijkoets ligt
en als je erg ziek bent, een lijkwagen.
of het is zo dat je niet weet waar je moet kijken,
omdat alles voor je ogen zo rood is.
je ogen zijn zo rood, omdat iemand heeft gezegd
dat je ogen zo blauw zijn en
dat heeft je geraakt.
het fijne aan geraakt worden
is dat het niet lang hoeft te duren
om lang te blijven duren
en het vreemde aan geraakt zijn
is dat het nagalmt en nastampt
en toch ben je er stil van.
het mooie aan het woord stil
is dat het iets zegt over geluid en beweging

en het bijzondere aan geluid is
dat het bestaat uit beweging.
het fijne aan beweging is
dat het zo ingetogen is,
je kunt heel zacht je huid laten voelen
dat iemand anders je huid voelt.
tegelijkertijd is het fijne aan beweging juist
dat het uitbundig is,
je kunt heel hardnekkig een dansend monster
in je voeten hebben zitten, dat
je hakken de hele avond
de grond in wil stampen.
maar het vreemde aan een hele avond is
dat je soms niet weet
welke vorm van beweging je het liefst
lang laat duren.
gelukkig is het goede aan iets lang
laten duren dat alles op den duur
weer terug stil valt.

marsman

en wat ik het allermooiste aan het woord stil vind,
is dat je er in het engels een I aan kunt plakken,

waardoor we elkaar kunnen vragen,
waarom we nog steeds niet gaan slapen.

wim van der grijn

fernando pessoa

uit: 'de metafysische ingenieur en andere gedich-
ten' 1928

vertaling: august willemssen

sigarenwinkel

ik ben niets.
ik zal nooit iets zijn.
ik kan ook niet iets willen zijn.
afgezien daarvan
koester ik alle dromen van de wereld.

vensters van mijn kamer,
kamer van een van de miljoenen op de wereld
van wie geen mens weet wie hij is.
(en als ze zouden weten wie hij is,
wat zouden ze dan weten?),
ge ziet uit op het mysterie van een straat
waardoor voortdurend mensen lopen,
op een straat voor iedere gedachte
ontoegankelijk,
werkelijk, onmogelijkerwijze werkelijk, zeker,
ongekenderwijze zeker,
waar het mysterie der dingen onder de stenen en
de wezens ligt,
waar de dood vocht legt op de muren

en op de mensen witte haren,
waar het lot de kar van alles stuurt
over de weg van niets.
ik ben vandaag verslagen,
alsof ik de waarheid wist.
ik ben vandaag lucide, alsof ik op het punt van
sterven stond,
en niet meer broederschap had met de dingen
dan een afscheid, dat dit huis en deze straatkant
transformeert
in een rij treinwagons, het fluitsignaal voor een
vertrek
gegeven in mijn hersens,
en een schokken van mijn zenuwen
en een geknars van botten bij het rijden.
ik ben vandaag perplex, als wie heeft nagedacht,
gevonden en vergeten.
ik ben vandaag verdeeld tussen de trouw
die ik verschuldigd ben
aan de sigarenwinkel aan de overkant,
als uiterlijke werkelijkheid
en de gewaarwording dat alles droom is,
innerlijke werkelijkheid.

ik heb gefaald in alles.
daar ik nooit één plan gemaakt heb,
was alles misschien niets.
de wijze lessen die men mij gegeven heeft
heb ik verlaten door het achterraam.
ik ging het land op vol van grote plannen,
maar daar vond ik alleen gras en bomen,

en als er mensen waren,
waren die net als de andere.
ik ga weg van het raam,
ga zitten in een stoel.
waar zal ik eens aan denken?
wat weet ik van wat ik zal zijn,
ik die niet eens weet wat ik ben?
zijn wat ik denk te zijn?
maar ik denk zoveel te zijn!
en er zijn zovelen die denken hetzelfde te zijn
dat het er nooit zovelen kunnen zijn!
genie? op dit moment
wanen honderdduizend breinen zich
in droom genie als ik,
en de geschiedenis zal er, wie weet?,
niet één vermelden,
en niets anders zal resten dan mest
van hun toekomstige veroveringen.
nee, ik geloof niet in mijzelf.
in alle gekkenhuizen
zijn volslagen idioten vol van zekerheden!
ik, die geen zekerheden heb,
ben ik onzekerder of zekerder?
nee, zelfs niet in mijzelf...
in hoeveel zolderkamers
en niet-zolderkamers op de wereld
zitten niet op dit moment genieën-
voor-zichzelf te dromen?
hoeveel verheven, nobele, lucide aspiraties
ja, waarlijk verheven, nobel en lucide-,
en wie weet realiseerbaar,

zullen nooit het werkelijke zonlicht zien
noch oren om te horen vinden?
de wereld is
voor wie geboren wordt haar te veroveren
en niet voor hem
die droomt dat hij haar kan veroveren,
ook al heeft hij gelijk.
ik heb meer gedroomd
dan napoleon heeft verricht.
ik heb aan mijn veronderstelde hart
meer mensdommen gedrukt dan christus.
ik heb filosofieën in 't geheim ontwikkeld
die geen kant geschreven heeft.
maar ik ben, en zal wel altijd zijn,
die van de zolderkamer,
ook al woon ik daarin niet;
ik zal altijd degene zijn
die daarvoor niet geboren was,
ik zal altijd enkel degene zijn
die zo begaafd was;
ik zal altijd degene zijn
die hoopte dat men hem de deur zou opendoen
voor een muur zonder deur,
en die het lied van de oneindige zong
in een kippenren,
en de stem gods hoorde in een gedempte put.
geloven in mijzelf?
nee, noch in wat dan ook.
laat de natuur over mijn koortsig hoofd
haar zon uitstorten en haar regen,
de wind die mijn haren weet te vinden,

en laat de rest maar komen als het komt,
of komen moet,
of anders komt het niet.
hartlijdende slaven van de sterren,
hebben wij de wereld al veroverd
vóór uit bed te komen;
maar we ontwaken
en ze is ondoorzichtig,
we staan op en zij is vreemd,
we gaan de deur uit
en ze is de hele aarde,
plus het zonnestelsel en de melkweg
en het onbegrensde.

(eet die chocolaatjes, kleine meid;
eet op!

heus, er is op de wereld
niet meer metafysica dan chocolaatjes.
heus, alle religies samen
leren ons niet meer dan snoepgoed.
eet op, mormel, eet op!
kon ik maar chocolaatjes eten
met dezelfde authenticiteit waarmee jij eet!
ik echter denk,
en als ik het zilverpapier eraf haal, dat van tin is,
gooi ik alles op de grond,
zoals ik ook mijn leven heb vergooid.)
maar althans blijft van de bitterheid
om wat ik nooit zal zijn
het vlugge handschrift dezer verzen,
in puin gevallen poort tot het onmogelijke.
maar althans draag ik mijzelf
verachting zonder tranen toe,
nobel althans in het waardige gebaar
waarmee ik zonder waslijst
in der dingen loop
de vuile was werp die ik ben,
en thuisblijf zonder hemd.

(gij, die vertroost,
die niet bestaat en die daarom vertroost,
hetzij griekse godin,
gedacht als standbeeld maar dan levend,
of romeins patriciërsvrouw,
ondenkbaar nobel en noodlottig,
of prinses der troubadours,
gracieuus in kleurige gewaden,

of markiezin uit de achttiende eeuw,
gedecolleteerd, gedistancieerd,
of beroemd cocotte uit de tijd van onze vaders,
of iets moderns-hoewel ik niet zou weten wát,
dat alles, wat het zij, wat gij ook zijt,
als het kan inspireren, dat het inspire!
mijn hart is een leeggegooide emmer.
zoals die geesten oproepen
geesten oproepen roep ik
mijzelf op en vind niets.
ik ga voor het raam staan
en ik zie de straat met absolute duidelijkheid.
ik zie de winkels, ik zie de trottoirs,
ik zie de auto's die voorbijgaan,
ik zie de levende en aangeklede wezens
die elkaar passeren,
ik zie de honden die,
ook zij, bestaan,
en dit alles deprimeert me
als een vonnis tot verbanning,
en dit alles is vreemd, als alles.)

ik heb geleefd, heb gestudeerd,
heb liefgehad en zelfs geloofd,
en thans is er geen bedelaar
die ik niet benijd alleen omdat hij mij niet is.
ik zie van elk de lompen
en de wonden en de leugens,
en ik denk:
je hebt misschien nooit gestudeerd,
geleefd, geloofd of liefgehad

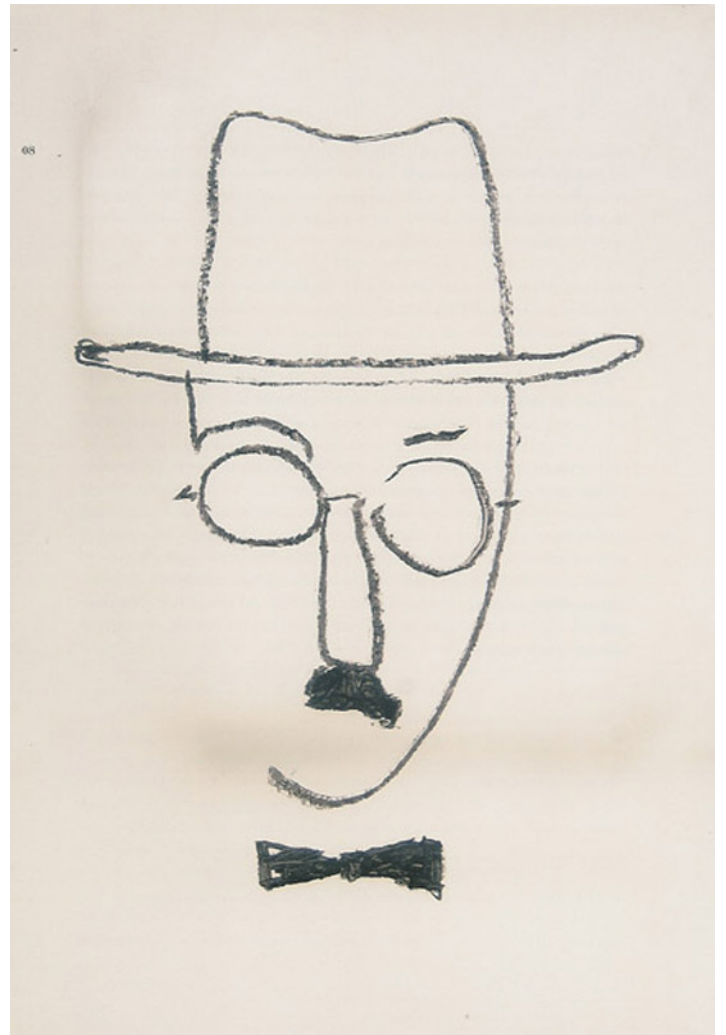
(want dit alles kunnen we in werkelijkheid
doen zonder het echt te doen);
je hebt misschien alleen bestaan,
zoals een hagedis met afgeknipte staart
en die op kronkelende wijze staart is
zonder hagedis.
ik ben geworden wat ik niet kon zijn,
en wat ik zijn kon ben ik niet geworden.
de domino die ik aantrok was de verkeerde.
men herkende mij meteen
als de persoon die ik niet was
en ik ontkende niet, en was verloren.
toen ik het masker wilde afdoen
zat het vast aan mijn gezicht.
toen ik het afdeed en mij in de spiegel zag,
was ik al oud geworden.
ik was dronken,
kon de domino niet aan
die ik niet uitgetrokken had.
ik wierp het masker weg
en ik ging slapen in de vestiaire
als een hond
die wordt getolereerd door de directie
omdat hij ongevaarlijk is
en ik schrijf dit verhaal
om te bewijzen hoe subliem ik ben.
muzikale kern van mijn onnutte verzen,
o kon ik u slechts zien als iets dat ik zelf maakte,
in plaats van als maar
tegenover de sigarenwinkel
tegenover mij te zitten,

met voeten het bewustzijn tredend te bestaan,
gelijk een vloerkleed
waar een dronkaard over struikelt
of een deurmat die,
gestolen door zigeuners,
bleek niets waard te zijn.
maar de baas van de sigarenwinkel
is in de deur gekomen
en hij blijft daar staan.
ik bezie hem
met het onbehagen
van het half gedraaide hoofd
en met het onbehagen
van de ziel die half begrijpt.
hij zal sterven en ik zal sterven.
hij zal zijn uithangbord nalaten,
ik zal poëzie nalaten.
te zijner tijd zal ook het uithangbord vergaan,
en ook de poëzie.
later zal de straat vergaan
waarin het uithangbord gehangen heeft,
en ook de taal
waarin de poëzie geschreven was.
nog later zal de tollende planeet vergaan
waarop dit alles plaatsvond.
op andere satellieten van andere stelsels
zal zoiets als mensen
voortgaan zoiets als poëzie te maken
en te leven onder zoiets als uithangborden,
steeds het een tegenover het ander,
steeds het een zo zinloos als het ander,

steeds het onmogelijke
zo stompzinig als het werkelijke,
steeds
het mysterie van de diepte
even zeker als de slaap van mysterie
aan het oppervlak,
steeds
dit of steeds iets anders of anders
noch het een noch het ander.
maar een man is de sigarenwinkel ingegaan
(om sigaren te kopen?),
en eensklaps
overvalt mij de bestaanbare realiteit.
ik kom half overeind,
vol energie en overtuiging, als een mens,
en ga proberen dit gedicht te schrijven
waarin ik het tegendeel beweer.
ik steek een sigaret op,
denkend aan het schrijven
en in de sigaret
proef ik bevrijding van alle gedachten.
ik volg de rook gelijk een eigen weg,
en in een passend en gevoelvol ogenblik
geniet ik
de bevrijding van alle bespiegelingen
en het besef
dat metafysica een gevolg van zich niet lekker
voelen is.

dan ga ik achteroverliggen in mijn stoel
en ik ga door met roken.

zolang het lot het mij vergunt
zal ik doorgaan met roken.
(wanneer ik met de dochter
van mijn wasvrouw trouwde
was ik misschien gelukkig.)
dit begrepen hebbend,
sta ik uit mijn stoel op.
ik ga naar het raam.

pessoa

de man is de sigarenwinkel uit gekomen
(kleingeld in zijn broekzak stekend?).
o kijk, ik ken hem;
het is steven zonder metafysica.
(de baas van de sigarenwinkel

is in de deur gaan staan.)
als gedreven door een goddelijk instinct
draaide steven zich om en zag mij.
hij zwaaide naar me
en ik riep dag, steven!,
en het universum
kreeg voor mij zijn vorm weer terug
zonder hoop of ideaal,
en de baas van de sigarenwinkel
glimlachte.

vincent vanderberg

thomas bernhard

uit: 'uitwissing, een verval' 1986

vertaling: chris bakker

de kapel ben ik altijd trillend binnengegaan, om
er als geslagen weer uit te komen. de enige
mooie herinneringen aan de kapel waren toch al-
leen die waarin tijdens het meilof gezongen
werd. hoewel de hele wereld ondertussen volko-
men en, moet ik zeggen, totaal veranderd is,
gaan ze in wolfsegg nog altijd naar de kapel alsof
er niets veranderd is, allemaal gaan ze nog net
wals altijd, dacht ik. zoals ze in wolfsegg über-
haupt doen alsof er in de afgelopen honderd jaar
niets in de wereld veranderd is, terwijl die toch
ingrijpend veranderd is, om zo te zeggen op zijn
kop gezet is, zou ik kunnen zeggen, dacht ik. de
mijnen hebben altijd net zo naar wolfsegg geke-
ken als naar de schilderijen aan de muren, die

altijd zo en niet anders aan deze muren hingen
en nooit verhangen of zelfs weggehaald mochten
worden, zo keken ze uiteindelijk ook naar zich-
zelf, ze mochten in geen enkel opzicht verande-
ren, wie zich liet veranderen of uit zichzelf veran-
derde, wals mijn oom georg en wals ik, dacht ik,
die sloten ze uit, die had onder hen en, geloof-
den ze, met hen niets meer te maken. maar het is
ook onjuist om te zeggen dat de tijd in wolfsegg
is blijven stilstaan, want zij, de mijnen, bevinden
zich immers in deze tijd, bestaan in deze tijd,
zijn deel van deze tijd, ook zij zijn dus door en
door deze tijd, zoals ze bewijzen door hun hui-
dige bestaan. ze zijn zelfs doordrongen van deze
huidige tijd, dacht ik, veel dieper dan anderen,
maar op hun manier. hee is niet juist om te zeg-
gen dat de mijnen relictten zijn uit een voorbije,
een oude, een lang vervlogen tijd, want ze bevin-
den zich immers in deze tijd. maar op hun ma-
nier. ze zijn niet, wals je, wanneer je hen ziet en
hen langer bekijkt, zou kunnen beweren, uit een
tijd die mee de onze niets meer te maken heeft,
wam ze zijn immers uit deze tijd. maar op hun
manier. ieder die in deze tijd leeft, is deelgenoot
van deze tijd. de mensen vergissen zich als ze
denken dat de mijnen in deze tijd niets te zoeken
hebben, want de mijnen leven per slot van reke-
ning meer in deze tijd dan anderen en beheersen
deze tijd, zo blijkt, met een zakelijkere instelling
dan anderen, als ik bedenk dat de invloed die ze
tegenwoordig op hun omgeving hebben niet

gering is. maar ze zijn mensen op hun manier, of die manier nu afgewezen wordt of niet, afstoot of niet. de bewering dat de mijnen mensen uit een andere wereld zijn, is een onzinnige bewering. dat het mensen zijn die heel merkwaardig leven en een uiterst merkwaardig bestaan leiden, zelfs zo dat ze geen kennisnemen van de verandering van de wereld en van haar mensheid, is een andere kwestie, maar ze zijn natuurlijk mensen van deze tijd. het zou her domste zijn te beweren dat ze uit een andere tijd of uit een andere wereld zijn, want ze zijn met meer dan miljoenen anderen uit deze tijd en uit deze wereld en maken er net als voorheen de dienst uit, dat is de waarheid.

misschien is het ook hun grote truc de indruk te wekken dat ze uit een andere tijd en uit een andere wereld zijn, dacht ik, waar ze mee werken en waar ze, zoals dat heet, niet slecht mee boeren,

want ze boeren in wezen niet slecht, het gaat hun heel wat beter dan miljoenen anderen die van zichzelf beweren mensen van deze tijd en van deze wereld te zijn, wat de mijnen, misschien uit een aangeboren meer dan alleen maar goed gevoel voor hoe het toegaat in deze wereld en in deze tijd, nooit hebben beweerd. ikzelf beweers zelfs dat de mijnen, hoe ze ook zijn, eigentijds zijn dan de meeste anderen die ik ken, zo dacht ik in de kapel toen ik maar niet kon besluiten de kapel te verlaten en naar de mijnen boven te gaan. we matigen ons aan, heb ik gedacht, mensen zoals de mijnen van deze wereld en van deze maatschappij uit te sluiten en te zeggen dat ze niet van deze wereld, niet van deze tijd zijn, dat ze oneigentijds zijn, omdat we heel goed voelen dat we ongelijk hebben, juist mensen zoals de mijnen, dat zie ik nu van dag tot dag duidelijker, leven eigentijds. ik wijs hun manier van leven af, betekent namelijk niet dat ik zeg, ze horen niet in deze tijd, ze zijn oneigentijds. juist zij zitten, zou ik ook kunnen zeggen, op de goede weg, niet op de alles verwoestende en vernietigende, maar op de weg die alles bijeenhoudt en beschermt, ook al moge ons de manier waarop ze deze doelen nastreven niet bevallen, dacht ik. ik heb met deze mensen niets te maken, wil immers niet zeggen dat ze afgedankt zouden moeten worden, zoals vaak gedacht wordt, zoals bijna altijd gedacht wordt en waar vervolgens naar gehandeld wordt. en ik dacht dat ik, hoewel ik anders denk, mezelf

ondertussen tot hun afdanker en uitwisser gemaakt heb en dus denk op een manier die ik, als anderen zo denken, incompetent en ontoelaatbaar noem. niet omdat ze in de meerderheid zijn, zijn ze eigentijds, dacht ik, zoals gedacht en op basis waarvan gehandeld wordt, heel vaak in het nadeel van hun tijd, ook een of de minderheid kan eigentijds zijn en heel vaak veel eigentijdsder dan de meerderheid en is het bijna altijd, ook een enkeling kan eigentijdsder dan de meerderheid zijn en in feite is hij heel vaak de eigentijdsste. de meerderheid heeft altijd alleen maar onheil gebracht, dacht ik, ook nu nog danken we ons onheil, als daar sprake van is, aan de meerderheid. de minderheid en ook de enkeling wordt toch juist door de meerderheid weggedrukt, omdat ze veel eigentijdsder is dan de meerderheid, omdat ze veel eigentijdsder handelt dan de meerderheid. eigentijdse ideeën zijn altijd oneigentijds, dacht ik. eigentijdse ideeën zijn hun tijd altijd vooruit wanneer het werkelijk eigentijdse ideeën zijn, dacht ik. het eigentijdse is dus in feite altijd her oneigentijdse, dacht ik, daarover heb ik met zacchi eens een lang gesprek gevoerd. ik ben eigentijds wil zeggen, ik moer vooruit zijn met mijn denken, het wil niet zeggen dat ik eigentijds handel, want eigentijds handelen wil zeggen dat het oneigentijds is, enzovoort. met zacchi had ik daar eens een paar dagen aan besteed, in orvieto, waar hij een huis in de bergen heeft, geërfd van een van zijn bewonderaars.

in wezen en in feite, dacht ik, zijn zij in wolfsegg, hoe verfoeilijk ze de enkeling of zelfs de meerderheid ook mogen lijken, toch de eigentijdsen, heb ik gedacht, vooral wanneer we die tijd van ons grondig en objectief onder de loep nemen en ons niet laten benevelen en stompzinnig laren maken door de op dat moment heersende mening, die slechts een door de politieke waan van de dag opgestookte is, dacht ik. sinds eeuwen is er de politieke waan van de dag en zijn er de niet weerlegde feiten, die altijd tegengesteld zijn geweest aan de politieke waan van de dag. feit is toch, zei ik tegen mezelf, dat de wereld zich momenteel in een chaotische toestand bevindt, terwijl in wolfsegg orde heerst, ik zei expres niet tegen mezelf, nog altijd orde heerst, ik zei alleen tegen mezelf, orde heerst. terwijl de wereld niet in staat is uit een coma-achtige toestand te ontwaken en zich van deze coma-achtige toestand bewust te worden, zijn zij in wolfsegg zich er terdege bewust van, ze mogen me afstoten, ik mag me uit afschuw van hen bevrijd hebben, maar dat ze bewuster handelen, ik verbeterde me, handelen dan het grootste deel van de rest van de wereld, bestrijd ik niet, dacht ik. op hun manier, zei ik tegen mezelf.

meteen daarna dacht ik dat wat ik zojuist gedacht had toch volstreekte onzin was of op zijn minst een dwaasheid die nergens toe leidde, een hersenspinsel. om deze gedachte verder uit te werken, dat de wolfseggers de eigentijdsen zijn en niet

de rest van de wereld, dacht ik, had ik zacht nodig gehad, of gambetti, een van beiden, alleen ben ik in deze gedachte vastgelopen wals in zoveel door mij gedachte gedachten, slachtoffer geworden van een verkeerde redenering, van een drieste gedachte, zo dacht ik. maar we moeten het vastlopen altijd in aanmerking nemen, anders eindigen we abrupt in inertie, dacht ik, wals we buiten ons hoofd tegen niets met een grotere beslistheid moeten optreden dan tegen onze inertie, moeten we ook binnen ons hoofd op dezelfde manier tegen de inertie optreden, in meerdere of mindere mate met de nietsontziendheid die ons past.

we moeten onszelf het denken toestaan, het aandurven ook op het gevaar af dat we al snel vastlopen, omdat we plotseling niet in staat zijn onze gedachten te ordenen, omdat we, als we denken, altijd alle gedachten die er zijn, die mogelijk zijn, in overweging moeten nemen, lopen we natuurlijk altijd vast; we zijn toch in wezen altijd vastgelopen en alle anderen ook, hoe ze ook geheten mogen hebben, het mogen de allergrootste geesten zijn geweest, op een gegeven moment, op een of ander punt, zijn ze vastgelopen en is hun systeem in elkaar gestort, zoals hun geschriften bewijzen, die we bewonderen, omdat ze het vastlopen het verst hebben doorgedreven. denken betekent vastlopen. handelen betekent vastlopen.

bernhard

miranda prein

zady smith

uit: 'de ambassade van cambodja' 2013

vertaling: peter abelsen

01

wie verwacht dat nu, de ambassade van cambodja? geen mens. niemand had het kunnen verwachten en het was dus ook door geen van ons allen verwacht. iedereen stond ervan te kijken. de ambassade van cambodja!

naast de ambassade bevindt zich een wellness-centrum. aan de overkant van de straat staan elegante herenhuizen, waarvan de meeste het eigendom zijn van rijke arabieren (zo wordt althans door de meesten van ons, de bewoners van willemsden, aangenomen). statige huizen die aan weerszijden van de voordeur klassieke zuilen plegen te hebben, en in de achtertuin, zo wordt algemeen aangenomen, een zwembad.

de ambassade is daarentegen weinig imposant - een villa als zovele in noord-londen, in de bouwstijl van de jaren dertig, met pakweg vier of vijf slaapkamers en omgeven door een bakstenen muur van zo'n tweeënhalve meter hoog. boven die muur gaat in bogen een badmintonshuttle heen en weer. in de voortuin van de ambassade van cambodia wordt klaarblijkelijk badminton gespeeld. pof, pets, pof, pets.

de enige concrete aanwijzing dat de ambassade daadwerkelijk een ambassade is, wordt gevormd door een koperen plaat met the embassy of cambodia, en op het rode pannendak staat de nationale vlag van cambodja (dat nemen we tenminste aan, want wat zou het anders voor vlag moeten zijn?) te wapperen.

sommigen zeggen: 'en bovendien wijst die hoge muur. erop dat het niet zomaar een woonhuis is, maar eerder de residentie van een ambassadeur.' maar wie dat zegt, weet niet waar hij het over heeft. veel van de woonhuizen hier hebben een hoge muur, minstens zo hoog als die van de ambassade van cambodja - en het zijn toch echt geen ambassades.

02

op 6 augustus liep fatou voor het eerst langs de ambassade toen ze op weg was naar het zwembad van het wellnesscentrum. het is een groot

bad, zij het niet van olympische afmetingen. om een mijl te zwemmen moet je 82 baantjes trekken, wat een zodanige mate van verveling wekt dat je mentaal net zozeer op de proef wordt gesteld als fysiek. het water wordt op ongewoon hoge temperatuur gehouden ten gerieve van de leden, van wie de meesten trouwens meer tijd doorbrengen op een ligstoel langs de rand, of liever hun lichaam laten ontspannen in de sauna. fatou heeft er intussen vijf of zes keer gezwommen en ze is meestal tientallen jaren jonger dan de andere aanwezigen. die zijn over het algemeen blank, of anders van zuid-aziatische of midden-oosterse herkomst, maar zo nu en dan deelt ze het water met mede-afrikanen. als ze die grote mannen ziet rondploeteren als baby's, ziet hoe ze de grootste moeite hebben om boven te blijven, is ze altijd trots op de zwemvaardigheid die ze zichzelf jaren geleden heeft aangeleerd in het carib beach resort in accra. niet in het zwembad daarvan, overigens, want daar mocht het personeel geen gebruik van maken. nee, ze heeft zichzelf toen leren zwemmen in de woelige grijze zee achter de buitenmuur van het resort. op en neer, omhoog en omlaag op de golven met hun groezelige schuim. geen toerist waagde zich ooit op het strand (dat bezaaid lag met afval), laat staan in de koude en verraderlijke zee. noch deden de andere kamermeisjes dat. alleen wat roekeloze kinderen, 's avonds laat, en fatou 's ochtends vroeg. het is zo goed als onvergelijkbaar,

zwemmen in de zee bij carib beach en zwemmen in het bad van het wellnesscentrum met zijn kalme en verwarmde water.

telkens als fatou op weg naar het centrum langs de ambassade van cambodja loopt, ziet ze een badmintonshuttle heen en weer gaan tussen twee spelers die aan het zicht worden onttrokken door de hoge muur. de shuttle gaat altijd in een bedaarde boog naar rechts en wordt dan met een smash teruggeslagen naar links, keer op keer, en de eerste speler slaagt er altijd in de smash te retourneren, met een beheerste zweefboog. hoog daarboven probeert de zon zich door een plafond van wolken te boren, dat grijs is en boordevol water. pof, pets, pof, pets.

03

toen de ambassade van cambodja opeens in ons midden was verschenen, een paar jaar geleden, zeiden sommigen onder ons: 'tja, als we dichters waren, hadden we misschien een soort ode aan deze onverwachte verschijning van een ambassade kunnen wijden.' (want over het algemeen bevinden ambassades zich in het centrum van londen, niet in buitenwijken als de onze.) maar wij zijn geen poëtisch ingestelde mensen. wij komen uit willesden. onze mentaliteit neigt meer naar het prozaïsche. zo betwijfel ik of er onder ons ook maar één man of vrouw was bij wie de

eerste aanblik van de ambassade van cambodja niet meteen het woord 'genocide' opriep.

smith

04

pof, pets, pof, pets. deze zomer keken we allemaal naar de spelen en raakten daarbij al snel gewend aan gegrom, gekreun en al die andere menselijke geluiden die samengaan met fysieke inspanning en de triomf van de wil. maar de spelers op het gazon van de ambassade van cambodja geven geen kik. (we weten overigens niet zeker of er wel een gazon ligt in de voortuin, omdat ons zicht beperkt wordt door de hoge muur - dus het zou ook kunnen dat er een verhard speelveld is aangelegd, speciaal geschikt voor

badminton.) het enige teken dat er wordt gebadmintond is het heen en weer gaan van de shuttle, beurtelings gelobd en gesmasht, gelobd en gesmasht, en dat altijd rond het tijdstip dat fatou langs loopt op weg naar het zwembad van het wellnesscentrum (kort na tien op maandagochtend). hier dient trouwens opgemerkt te worden dat het de mensen zijn bij wie fatou in dienst is, en niet fatou zelf, die een lidmaatschap hebben bij het wellnesscentrum; en zij hebben er geen weet van dat fatou hun toegangspassen gebruikt. (het huis van mr en mrs derawal en hun drie kinderen, van zeventien, vijftien en tien, bevindt zich in dezelfde straat als de ambassade maar deze is ruim een mijl lang en hun huis staat aan het ene uiteinde en de ambassade aan het andere.) fatou kan haar bedrog alleen op maandag plegen, omdat mr derawal dan naar eltham rijdt om daar in zijn minisupermarkt te werken, en mrs derawal achter de toonbank staat in de andere minisuper van de familie, in kensal rise. in het laatje van een imitatie-louisseize-wandtafel in de hal van huize derawal ligt een hele voorraad van zulke pasjes. niemand anders dan fatou schijnt nog te weten dat die pasjes daar liggen.

sinds de ochtend van 6 augustus, toen het heen en weer gaan van de shuttle haar voor het eerst opviel heeft fatou de gewoonte om vijf tot tien minuten op de bushalte voor de ambassade te gaan staan kijken en dan pas weer door te lopen

om te gaan zwemmen; een nutteloos oponthoud dat ze zich eigenlijk niet kan veroorloven (mrs derawal komt tegen lunchtijd . naar . huis) maar 'toch niet . . kan weerstaan zo'n eigenaardige aantrekkingskracht oefent de ambassade op haar uit. in de meeste gevallen levert het fatou geen enkele indruk op om daar minutenlang te staan, maar soms ziet ze mensen bij de ambassade aankomen en bij de metalen deur in de muur aanbellen om vervolgens na het klinken van een zoemer naar binnen te gaan. jonge blanke mensen met een rugzak zijn het doorgaans. ze gaan slordig gekleed en lopen ondanks het kille weer op sandalen. tot dusver zag, geen van de bezoekers er cambodjaans uit. het meest waarschijnlijke is dat die jonge mensen in het bezit willen komen van een visum. de zoemer klinkt en dan gaan ze door de deur naar binnen, meer ziet fatou niet, al is de verleiding groot om op het dak van de bushalte te klimmen en dan misschien te zien wie hen binnenlaat. het enige wat ze met zekerheid kan zeggen is dat deze sporadische bezoeken nooit ook maar de minste invloed hebben op het badmintonspel, dat gewoon in zijn normale patroon blijft doorgaan: een bedaarde slag gevolgd door een harde mep, een hoge en trage boog gevolgd door een lagere en snellere.

05

op 20 augustus, lang nadat de olympiërs naar hun respectieve landen waren teruggekeerd,

ontdekte fatou dat er in de verre hoek van de voortuin van de ambassade een basket was verschenen, die juist hoog genoeg boven de muur uitstak om te kunnen zien dat er aan de ring een net van witte nylon hing. maar niets deed vermoeden dat er ook actief werd gebasketbald, althans niet terwijl fatou op de bushalte stond. de maandag daarop stond de basket dicht bij de muur. (het zal wel een verplaatsbare basket zijn, op wieltjes.) fatou bleef extra lang staan kijken, en de week daarna ook, maar nooit werd er basketbal gespeeld in plaats van het badminton, dat bleef doorgaan op de vertrouwde wijze.

06

als ik zeg dat we er allemaal van stonden te kijken toen de ambassade van cambodja opeens was verschenen, zou dat niet de indruk mogen wekken dat er hier behalve de ambassade niets opmerkelijks valt te zien. integendeel: deze lange, brede straat geniet een zekere faam waar het op vreemdsoortige panden aankomt, dus in dat opzicht springt de ambassade van cambodja er geenszins uit. zo is er een extra weelderig herenhuis dat de naam garyland draagt, met daaronder iets in arabische lettertekens, en zowel dat engelse woord garyland als de arabische tekst is met goud ingelegd in zuilen van roze-met-groen marmer, die een hek flankeren dat nog hoger is dan de muur rond de ambassade en eerder geschikt lijkt voor een vesting. de beide

goudkleurige hekdeurenzwaaien automatisch open en dicht om voertuigen door te laten, en op de op rit van garyland staan altijd wel vijf tot zeven auto's geparkeerd..

er is een huis met een kolossale roze olifant op het bordes, die in zijn geheel vervaardigd lijkt van mozaïektegeltjes.

er is een katholiek nonnenklooster waarvoor altijd maar één enkele auto staat geparkeerd, een rode ford focus. er is een instelling voor sikhs. er is een imitatie-tudorhuis met zwembad, dat vijftien jaar geleden voor de hele zomer werd gehuurd door mickey rooney, toen die optrad in het west end. daartegenover staat een ietwat verval-
len bejaardentehuis, waar je soms verweesde ouden van dagen, gehuld in een versleten peignoir, op hun nietige balkon naar de toppen van de kastanjebomen ziet staren.

kortom, curieuze aanblikken zijn we wel gewend, hier in willesden en brondesbury. en toch vervult de ambassade van cambodja ons nog altijd met een zekere verwondering. en om de een of andere reden is het niet het plezierige soort verwondering.

bo tarenskeen

gerrit achterberg

ballade van de gasfitter 1953

i

gij hebt de huizen achterom bereikt.

aan de voorgevels, tussen de gordijnen,
blijft ge doorlopend uit het niet verschijnen
wanneer ik langs kom en naar binnen kijk.

al moet ge in 't voorbijgaan weer verdwijnen,
het volgend raam geeft me opnieuw gelijk.
daar wonen ene jansen en de zijnen,
alsof ge mij in deze naam ontwijkt.

maar dat zegt niets. de deuren zijn geduldig;
hebben een bel, een brievenbus, een stoep.
de appelkoopman lokt u met zijn roep.
en valse sleutels zijn er menigvuldig.
ook kan ik binnen komen, doodonschuldig
en tot uw dienst, gasfitter van beroep.

ii
dan - op klaarlichte dag bij u aan 't werk,
vermomd als man van de gemeente - gaan
mijn ogen in het rond en zien u staan.
maar langzaam wordt de zoldering een zerk.

de muren zijn van aarde. wij beslaan.
de kamer is verzadigd, naar ik merk.
het kan ook niet. ik draai de schroeven aan.
zolang ik mij tot deze taak beperk

blijven we voor elkaar incognito,
terwijl ik bezig ben, gebukt, geknield,
of op mijn buik naga wat er aan scheelt.
en al maar denken: het is beter zo.

doodzwijgen, door een hamerslag vernield.
doodstilte, die de hamerslagen heelt.

iii

zal ik de woning onder water zetten?
of gaten in de gasgeleiding slaan?
ik zie de val, moet op de fittings letten
en maak de denkfout haastig ongedaan.

dan zou er later in de kranten staan:
'door onbekende oorzaak vond een fitter,
bij de uitoefening van zijn bestaan,
de dood door gasverstikking. in het aan-
grenzend gedeelte was hetzelfde bitter

lot aan de huiseigenares beschoren.
zij lag voorover met een hand naar voren,
welke een brief omklemde, die begon:
"hoe groot de wereld is, ik kom weerom".
blijkbaar werd zij verrast tijdens het lezen
en kan van overspel geen sprake wezen'.

iv

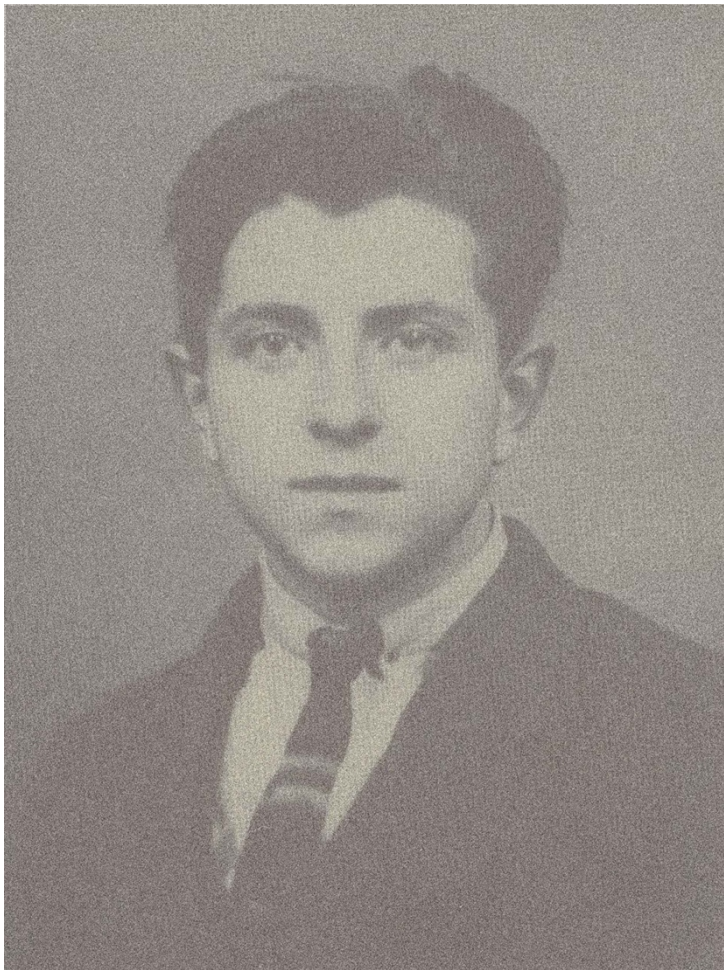
eindelijk is het kleine lek gedicht.
ik zoek de spullen langzaam bij elkaar.
mijn benen zijn als buizen lood zo zwaar.
zweetdruppels lopen over mijn gezicht.

of ik iets bovenmenselijks verricht,
keer ik met een verklarend handgebaar
mij naar u om, maar gij zijt niet meer daar.

er is alleen het late middaglicht.

ik beur de bak gereedschap van de vloer
en til hem op mijn schouder. door de gang
wekken mijn voetstappen een hol gezang.

de deur valt in het slot. het straatruoer
lijkt verder af. er hangt een dikke mist.
ik heb me dus voor deze keer vergist.

achterberg

v
maar als ik thuisgekomen, goed en wel
te eten zit, rinkelt de telefoon.
ik pak de horen op en doodgewoon

klinkt aan de andere kant een nieuw bevel.

de directeur. zijn stem is hard en schel,
met een verborgen, weke ondertoon.
'ga morgen naar dezelfde straat, mijn zoon.
je weet hoeveel belang ik in je stel'.

geen ezel stoot zich tweemaal aan een steen.
het beste was, ik bleef hier niet alleen,
maar nam vanavond vast in ogenschouw
het uit de grond gerezen flatgebouw
daartegenover. bij de nummerborden
zal het me dan vanzelf duidelijk worden.

vi

die nacht kwam ik alleen nog maar te weten,
dat de conciërge sliep. hij was vermoeid
en had de cijfers in zijn hoofd vergeten.
het lag gekanteld op een arm. geboeid

keek ik van buiten door het raam. er woei
een zachte wind. het ritselde een beetje
over de grond en vlakbij, plichtvergeten,
een levend mens, en die mij uit de knoei

zou hebben kunnen helpen, als het niet
zo eenzaam was geworden en te duister
dan dat ik hem mocht wekken met gefluister.
hij zou het hoofd verliezen. dat kon niet.
dat kostte ook de directeur zijn kop.
niemand hoorde me heengaan. keek hij op?

vii

bij 't kriecken van de dageraad op pad,
de slaap nog in de ogen, schijnen mij
het eerste uur de straten vogelvrij,
al heeft het einddoel ergens post gevat.

een ongekend veilig gevoel is dat.
iemand van de directie fietst voorbij.
ik groet, doch hij kijkt nauwelijks opzij.
zeker weer ruzie met zijn vrouw gehad.

misschien vindt hij het enigszins verdacht,
dat hij me aantreft in gemeentewijken,
waar voor een fitter niets valt te bereiken.
er woont een jong en roekeloos geslacht
bij ander licht. ik ben gesignaleerd.
daarom mijn schreden naar de stad gekeerd.

viii

nu nader ik de laatste mogelijkheid.
witte drukknoppen, fel in het gelid,
tarten als tanden in een vals gebit.
mijn vingers voeren een verbeterd strijd.

terwijl ik sta en op mijn nagels bijt,
springt onverwacht de deur los. een daghit
zet de asemmer buiten. zonder dit
had ik nimmer besloten, maar de tijd

is kort. ik vraag gejaagd waar het gat zit.

zij wijst naar boven met een vage spot,
dat kan betekenen: je bent getikt.
wat ik wel weet; zodat ik tot god bid.
de lift beweegt zich opwaarts naar het slot
van wat hem nog geen fitter heeft geflikt.

ix

hoe hoger of ik stijg hoe groter wordt
de ruimte tussen u en mij. het leven
voelt zich door nikkel en door staal omgeven.
het bouwsel komt geen klinknagel te kort.

hier zit geen gas. god is het gat en stort
zijn diepten op mij uit om te beleven
aan een verwaten fitter hoe verheven
hijzelf bij iedere étage wordt.

verdieping na verdieping valt omlaag.
ik weet niet waar of wat ik moet beginnen.
misschien schiet me een laatste woord te binnen
als ik hem naar de eerste oorzaak vraag.
een schok gaat door mij heen. ik moet er uit
en geef het over aan zijn raadsbesluit.

x

kamer aan kamer gaan de deuren open.
heren van alle natie, tong en ras
roepen in koor, of 'k een verschijning was:
je hoeft ons hier geen smoesjes te verkopen.

ben ik daarvoor onder de grond gekropen?

bij het afdalen in de put van glas
staat aan mijn voet een zak met vuile was.
hoor hoe ze boven door elkander lopen.

in de omgeving hang ik nog wat rond.
het werd intussen middag zie ik wel.
scholen gaan uit. het spitsuur is gekomen.
de kinderen, door moeders meegenomen,
vertellen. fietsen bellen. auto's snel-
len langs mij heen, of ik daar jaren stond.

xi
de gasfabrieken draaien op hun as.
er moet een vacuum zijn ingeslopen.
denk lezer, dat een bladzij vroeger pas
zijn eigen oogmerk zag in 't honderd lopen,

zonder ook maar op iets te mogen hopen
en als een bange hond is afgedropen,
die uit de flitsen in uw ogen las,
wat de verwachting van een fitter was.

ik neem de kortste weg naar het kantoor.
de directeur persoonlijk laat me binnen
en onderwerpt mij aan een mild verhoor.
ik hoef verder geen leugens te verzinnen.
diep in zijn bril wemelt het, of hij huilt.
hij drukt mijn hand, vermant zich en meesmuilt.

xii
het hoofdbestuur van 't christelijk vakverbond
roept alle gas- en waterfitters heden
in spoedvergadering bijeen, deelt mede
dat een van hen de reglementen schond

door met zijn instrumenten op te treden
op alle plaatsen waar hij zich bevond
en eist, nu 't hele lichaam heeft geleden,
belijdenis van schuld op deze grond.

voor 't eerst in de historie van het vak
knielen de gas- en waterfitters neer,
zonder inmiddels naar een gat te zoeken;
tesamen solidair in alle hoeken.
dan zegt de voorzitter: zondig niet meer.
en zij vertrekken, dood op hun gemak.

xiii

na jaar en dag hervinden wij de fitter
in 't ouwemannenhuis. zijn haar is wit;
een kindse vent, die in een stratengids
namen te spellen zit, letter voor letter.

tafel en bed heeft hij te delen met
postbode, wisselloper en loodgieter.
hij krijgt gedurig op z'n sodemieter,
omdat hij altijd op het eten vit.
er is tot aan zijn dood voor hem gezorgd.
begrafenis- en ziekegeelden lonen
de moeite om weldadigheid te tonen
en maken dat de vader hem niet wort.
publieke werken gaf hem onderdak.
hij mag beschikken over pruimtabak.

xiv

in 't eind sloten zijn ogen zich voorgoed.
de mond viel open, maar werd opgebonden.
hij werd gemeten en geschikt bevonden
een doodkist op te vullen van zes voet.

en allen brachten hem een laatste groet:
jansen, daghit en directeur, zij stonden
eendrachtig met die van de flat verbonden;
als ik in 't zwart, met stok en hoge hoed.

aan 't graf hield verder iedereen zijn mond.
men trad vooruit en schouwde kritisch hoe
de fitter langzaam wegzonk in de grond,

als om hem nog op fouten te betrappen,
nu hij zijn laatste gat had op te knappen.
hij rust in god. de aarde dekt hem toe.

matthias de koning

toon tellegen

uit: 'een van ons zal omkijken' 2023

zover

het is zover,
ik blijf staan,
nu gebeurt het,
nu is het zover-
wat zal ik doen?
berusten?
om hulp roepen?
wild om mij heen slaan
in de hoop iets te raken?
ik kijk om mij heen
en zie –
voor de zoveelste keer-
dat het nog niet zover is,
de lucht is blauw,
er ligt rijp
op de takken van de bomen,
de zon komt op,
een merel zingt,
februari,
ik weet het weer
het is nooit zover.

voorbij nachtbloeiers, zich openend, voorbij prikkeldraad, ruige duindoornstruiken schitteren als kleine paarden nu het schemert. nu dat het schemert trekken donkere wolken over. rumoer in de lucht. wat gaat er komen? matgroene dennen roepen me. bloembedden of het binnenste van het oor. ik vang een glimp op van de lange trage dagen. het bos dat ver weg uiteenvalt. wandel er's nachts doorheen. zoek naar oude namen. en ik vind je in de duinen slapend tussen het helmgras in de huid van lammeren. het felgroene vel van een hagedis in je vuist. rilt. verstuipt. dat er zoveel fonkelende fenomenen doven. onvoorstelbare scène. alleen geloofwaardig in een droom. dat ik met mijn handen voor jou een kuil graaf. in een wereld onder deze wereld. terwijl de ligging van het bos mijn hoofd in stroomt . . .

g van gerten (jerten)

niet dat ik je terugzie. ik zie je plots. je staat daar in je moestuin (gerten). quietschle-bendig. en even tastbaar en toegankelijk als je moestuin (gerten). waar niemand is en toch je hele wezen in besloten ligt. je hebt je rubberen laarzen aan. je staat in je moestuin (gerten). het is heet. je leest erwchen. er is niets veranderd. je praat met de planten de dieren. je spreekt de taal die je eigen die je asiel is je thuis. je spreekt haar

heel zacht. dat niemand haar kan horen. ik stoor je niet. ik schrijf je neer. in het wonderlijke barnsteen van het schrift. terwijl ik schrijf lees je erwchen in je moestuin (gerten) versta ik je taal die ik niet versta

sch van schnei

nog altijd wil je ongezien naar buiten gaan. je bent het uiltje in het puin . . . zijn jammerende huilende roep in het duister. misschien valt in de helderste sterren nog een toevlucht te vinden. of hoopte je op de blauwe gloed van bloeiende zee-vonk om je de weg te wijzen? wie was je tussen het ene punt in het landschap en het andere dat je aan het eind van de nacht doorkruiste, eerst toen, dan nog verder terug in de sneeuw naar sneeuw lopend die niet koud voelt als je hem schnei noemt maar als een stille vlok die smelt voordat ze de grond raakt . . .

k van klîben

iedere keer als ik binnenkom bedek je de schaal met klîben - knoedels die anders ruiken dan die van onze burens. je fluistert : stoor ze niet! laat het zo! je deelt het geheime recept niet graag, dist het op met koude kersensoep met de smaak van kruidnagel en kaneel zondags aan de wit gedekte tafel onder heldere kersenbomen met hangende bladeren voor je kinderen, dierbaren die alleen gefluisterd genoemd, die dood zijn, achtergelaten, die meer weten dan ik. sommige dingen

moeten met rust gelaten onaangeroerd blijven.
het geheim, je pijn ligt sprakeloos opgeslagen in
mijn geest en mijn lichaam als trillingen op een
stilstaand oppervlak een terugkerend motief te
verdiepen

s staat voor

de naam die je als meisje droeg, die zoveel
betekent als reizen tussen hemel en aarde of
sprinkhaantje : danste op je handpalm op een
warme zomerochtend in scharlaken klaprozenveld
-vloed, zijn sprieten wuivend als gras, in mijn tril-
lende handen het papier, afschrift van de dag dat
je ging trouwen, gestencild, getikt : de naam van
de geboorteplaats van mijn grootvader wist ik
niet, kende alleen maar zijn roepnaam en hem als
een foto (de meesterslager, de maanzieke, de
kasjoebe) had hij amoureuus zijn arm om je schou-
der of heup, droeg hij een schaapsmuts en een
dagschoonblauwe jas op die dag in januari, viel er
sneeuw die dag in januari. ik denk aan een echte
russische winter met sleetocht, rinkelende bellen,
dampende paarden en een veer zoutwit maar be-
vlekt met bloed op de trap voor het kerkportaal
waar jullie in elkaars blikken verzonken op die ze-
ventiende dag van januari, ongelukkig jaartal,
1933, wil niets weten die dag, alle dagen : van
liefde in dichte vlokkenval, afgrondelijk verdriet,
pantser van chitine . . .

zijn het . . . zijn het de stemmen . . . het
zangerige spreken van spelende kinderen mid-
den in de nacht in het licht van lantaarns tussen de
traag groeiende aardbeibomen in het iets lager
gelegen parkje naast het trottoir waar ik sta en
luister. komt het van hen. komt het van de aarde.
de slapende vulkaan. vanachter de overhangende
bougainvilleabloesems schuin tegenover. het
klinkt zo licht hier in het land van citroenen. hitte
in de muren. alleen de toon al. als tot mij gericht.

hoorbaar als de zingende cicades blaast het
van een tak in het gras. schiet weg in schubben.
wind steekt op. glipt vlug in een spleet tussen ste-
nen. voelt aan als stof. nog voor het ochtend wordt
roept het uit het donker ardas ardas

david

florian diepenbrock

rudolf van der berg

begeleidende tekst bij de documentaire
'de plaats van de vreemdeling' 1979

(iedereen die dit leest, kan binnen minder jaren dan hij vingers heeft in het vuur geworpen worden van zijn eigen huis, waarin hij op dit ogenblik zit. omdat hij lezen kan bijvoorbeeld, of omdat hij blond haar heeft, of om redenen die hem niet duidelijk gemaakt zullen worden.

harry mulisch (de zaak 40/61)

wanneer schrijft iemand een boek, maakt iemand een film (dat wil zeggen producten met een maatschappelijke functie) over een persoonlijk probleem. toch alleen dan als hij op enigerlei wijze achter het individuele probleem een universeel thema zichtbaar hoopt te kunnen maken.

de vraag kwam bij mij op toen ik met de voorbereiding van deze film bezig was. het antwoord lag besloten in de aard van datgene waarmee ik me bezighield: de betekenis van het jood-zijn.

mijn betrokkenheid bij dit onderwerp, mijn onrust ontstaat op het moment dat ik me realiseer hoe vaak mensen die ik ontmoet me vragen of ik joods ben.

de vraag hinderde me altijd al. ik probeerde er achteloos 'ja' op te antwoorden, maar vroeg me ondertussen wel geïrriteerd af wat het de mensen kon schelen, welke waarde het voor ze had. waar informeert men eigenlijk naar?

in de nadagen van mijn puberteit had ik voor mijn joods-zijn een bezwerende formule gevonden: het zegt me niets, ik heb er geen moeite mee omdat het niets betekent.

van der berg

de formule blijkt ontoereikend, ik kan er de onrust niet mee in toom houden. een onrust die nog wordt versterkt als in 1975 de verenigde naties met grote meerderheid van stemmen een resolutie aannemen waarmee ik het op rationele gronden ~ grotendeels eens kan zijn, maar die ik- tegen beter weten in - als ~ tegen mezelf gericht voel.

die resolutie, waarin het zionisme wordt aange-merkt als een vorm van racisme, beklemt me. het

gaat over joden. ik raak in verwarring. het is alsof ik me gebeurtenissen herinner die ik niet heb meegemaakt.

een politiek probleem buiten mijn persoonlijke omgeving raakt mij persoonlijk, in dit geval niet omdat ik mij moreel tot een oordeel geroepen acht (zoals met betrekking tot chili of zuid-afrika), maar omdat er, onafhankelijk van mijn wil, een mythische band bestaat tussen mij en een partij in een conflict nog voordat ik daarin zelf partij heb kunnen kiezen. het is alsof ik geen partij te kiezen heb. ik ben partij.

zo gebeurt er wat volgens de tunesiër memmi met iedere generatie joden gebeurt: 'er voltrekt zich een onverwachte gebeurtenis die een eind maakt aan de periode waarin die generatie onbezorgd, gelukkig en niet bewust van het eigen jood-zijn dacht te kunnen leven'.

herzl had zijn dreyfus-affaire, mijn grootvader werd op de biljartclub in groningen voor vuile jood uitgescholden en mijn ouders moesten onderduiken, drie jaar lang.

voor mij is het de staat israel die mij met m'n neus op mijn jood-zijn drukt. om nog maar eens een jood te citeren- de franse oriëntalist maxime rodinson schrijft: 'israel heeft zichzelf vaak als vertegenwoordiger van alle joden opgeworpen.

de zionistische beweging is gecreëerd door een handvol joden en heeft slechts een minderheid van alle joden gemobiliseerd. toch dwingt datzelfde zionisme alle joden ertoe, zichzelf in relatie tot het zionisme te definiëren'.

zwijgen is partij kiezen. de paradox luidt dat wie zijn morele vrijheid wil bewaren, wordt gedwongen zich uit te spreken.

door dit complex van contradicties wordt een ronde constructie, een kloppend vertoog uitgesloten.

essentiële is namelijk dat het probleem maar zeer ten dele in termen van oorzaak en gevolg te beschrijven en te analyseren is.

de neiging om het wereldbeeld volmaakt te ordenen, om allerlei onbegrijpelijkheden te verklaren volgens vertrouwde schema's, heeft mede geleid tot het ontstaan van mythen.

het gesloten wereldbeeld is dan een feit, en wat hierbuiten valt wordt niet alleen als onlogisch ervaren, maar vooral als immoreel.

in die zin gaat 'de plaats van de vreemdeling' ook nog over iets anders dan over het jood-zijn.

sara de bosschere

hanny michaelis 1936

avond aan de amstel

avond lag over het water,
toen ik uit mijn venster keek.
lichtjes, die schitterden gelig,
de maan licht' in 't water, zo bleek.
het licht van eenzamen fietser
als een klein dwaallichtje scheen.
een bootfluit klonk schel en doordringend;
toen was het weer stil als voorheen.
de sterren, ze schenen op 't water,
dat stille te dromen wel leek,
en verder, steeds verder gleed d'avond,
toen ik uit mijn venster keek.

(klas 1c)

michaelis

colofon:

open kunstenaarsvereniging 'de (eerste) republiek' (sinds 1992) & 'de balie' (sinds 1982)

-deze keer met: wim van der grijn, florian diepenbrock, matthias de koning, vincent vandenbergh, miranda prein, merel, boudewijn tarenskeen, annelie david, sara de bosschere, jan joris lamers

correspondentie: riserv@gmail.com

<https://debalie.nl/> <https://www.discordia.nl/>
<https://www.stan.be/> <https://barreland.nl/>
<https://deroovers.be/> <https://theatertroep.nl/>
<https://www.dehoe.be/nl/>

toegift:

lászló krasznahorkai

uit: 'oorlog en oorlog' 1999

vertaling: mari alföldy

krasznahorkai

thuis in hongarije, verbrak korin vervolgens de plotseling ingevallen stilte, thuis in hongarije werkte hij in een archief, en op een dag, het moest om een uur of half vijf zijn geweest, of misschien een paar minuten voor half vijf, vond hij in een van de achterste kasten een stapel documenten die al tientallen jaren niet was aangeroerd; hij liep ermee naar voren, waar het licht was om het beter te kunnen zien, bleef staan onder de grote lamp waaronder de grote tafel van het archief stond en opende het dossier, neusde er wat in, bladerde door het materiaal dat hij te zien kreeg, met het voornemen om het te ordenen, zei hij tegen de slaperig kijkende tolk, voor zover

dat nodig was, tot hij opeens, terwijl hij de dagboek aantekeningen en brieven, de vermogensoverzichten en kopieën van testamenten, de oorkonden en documenten bekeek – want het waren dat soort geschriften, die overigens betrekking hadden op de familie wlassich –, tussen die geschriften opeens onder dossiernummer iv.3/1941-42 een document aantrof, hij wist het nog precies, dat niet paste bij de aanduiding 'familiedocumenten', in het archief gekenmerkt door een romeinse vier, dat zag hij meteen, want datgene wat hij gevonden had, was geen dagboeknotitie en geen brief, geen vermogensoverzicht en geen afschrift van een testament, geen familieoorkonde en geen familiedocument, maar iets totaal anders, dat zag hij, korin, echt onmiddellijk toen hij de bladen in zijn hand nam, en hij begon ze dan ook meteen aan een onderzoek te onderwerpen, bladerde heen en weer om na het antwoord te hebben gevonden de ordening te voorzien van een correctievoorstel en het dus voor te bereiden voor verdere verwerking, hij zocht dus naar een getal of naam of wat dan ook, legde hij de tolk uit, waarmee je zoiets zou kunnen identificeren, maar hij vond niets, de op het oog ongeveer honderdvijftig of honderdtachtig getypte pagina's bevatten niets dan de tekst zelf, geen titel, geen jaartal, geen informatie achterin wie de auteur van het document was of waar het was geschreven, of wat dan ook, helemaal niets, hij tastte helemaal in het duister, vertelde korin

nu, dus hij begon de soort en de kwaliteit van het papier te onderzoeken, de soort en de kwaliteit van het typewerk en de soort en de kwaliteit van het schrikbeeld, maar wat hij daar aantrof, kwam totaal niet overeen met de andere documenten in het dossier, die verwantschap met elkaar vertoonden en dus in een bepaalde samenhang met elkaar leken te staan, dit manuscript getuigde als enige overduidelijk van geen enkele verwantschap of samenhang met de andere, zei korin met veel nadruk tegen de knikkebollende tolk, dus koos hij de tweede keer een andere methode, zei hij, hij begon namelijk de tekst te lezen, hij pakte de hele stapel en begon bij het begin te lezen, hij zat maar te lezen en te lezen, vertelde hij, de uren gingen voorbij in het archief, maar hij kon geen stap zetten voordat hij het uit had, toen deed hij het licht uit, sloot het archief af, ging naar huis en las verder, want hij had het gevoel dat hij alles onmiddellijk opnieuw moest lezen wat het toeval hem in handen had gegeven, onmiddellijk, zei korin veelbetekenend, want zodra hij de eerste drie zinnen had doorgenomen, wist hij dat het niet iets alledaags was wat hij in zijn bezit had gekregen, het was niet alledaags, zei korin, sensationeel was het, zou hij tegen meneer sárváry willen zeggen, verbijsterend, schokkend, fenomenaal, wat hij in handen had, en hij bleef maar lezen, de ene zin na de andere, en tegen de ochtend – de zon was nog niet op, het was donker, het moest een uur of zes zijn

– wist hij al dat hij iets moest doen, hij kreeg belangrijke inzichten en nam belangrijke besluiten over zijn leven, over zijn dood en over het geschrift, dat hij niet terug moest brengen naar het archief, maar vooruit moest helpen, de onsterfelijkheid in, waar het thuishoorde, dat begreep hij toen, daar zette hij toen zijn leven op, en die laatste opmerking van hem mocht meneer sárváry letterlijk nemen, want die ochtend besloot hij inderdaad – als hij dan toch wilde sterven, want dat wilde hij – om dan letterlijk zijn leven op die onsterfelijkheid te zetten, en zo begon hij vanaf die dag, vertelde hij, om zo te zeggen het instrumentarium van de eeuwigheid te bestuderen, namelijk welke manieren er in de loop van de geschiedenis waren geweest om iets – heilige berichten of een heilige openbaring – de eeuwigheid in te sturen, hij onderzocht de mogelijkheden en de eigenschappen van het boek, van perkament, film, microfilm, steen enzovoort, maar uiteindelijk wist hij niet wat hij zou doen, boek, film, perkament, microfilm enzovoort konden allemaal worden vernietigd, en ze werden ook vernietigd, wat zou er dan onverwoestbaar zijn, vroeg hij zich af, en toen, een paar maanden later, of anders gezegd, enkele maanden geleden, ving hij in een restaurant, waar hij op zondag weleens ging eten, een gesprek aan de tafel naast hem op, waar twee mensen, twee jongemannen, toeval of niet, zei hij met een veelbetekenende glimlach, een discussie hadden over het zogenaamde

internet, dat het eerste zou zijn in de geschiedenis wat de praktische mogelijkheid tot onvergankelijkheid inhield, er zouden inmiddels zo veel computers in de wereld zijn dat de computer praktisch onverwoestbaar was, en daarin hoorde Korin de voor hem cruciale conclusie dat iets wat onverwoestbaar was, met andere woorden ook eeuwig was; hij liet het eten meteen staan, dat behoefde geen uitleg, hij wist niet meer precies wat het was, ribstuk met bonen misschien, hij stopte met eten, stond op en ging meteen naar huis om te kalmeren, en de volgende dag zocht hij in de bibliotheek alles bij elkaar wat hij maar kon bedenken, hij las een enorme hoeveelheid boeken, de werken van voortreffelijke en minder voortreffelijke auteurs van een voor hem volkomen onbekend vakgebied, en intussen groeide de overtuiging in hem dat dit was wat hij moest doen: het stuk wonderschone poëzie dat hij in het archief had gevonden op het internet plaatsen, op het netwerk dat slechts in de verbeelding bestond en door de computer in stand gehouden werd, maar in die verbeelding wel onsterfelijk was, want daarmee zou hij het in de eeuwigheid plaatsen, en als dat lukte, zei hij tegen zichzelf, dan zou hij niet voor niets sterven, al had hij voor niets geleefd, als het hem zou lukken om dit te verwezenlijken, zo moedigde hij zichzelf in de eerste tijd thuis in Hongarije nog aan, dan zou zijn dood zin hebben, en Korin's stem werd lager

aan de keukentafel, als zijn leven al geen enkele zin had gehad.

-